svět rozhlasu
Bulletin
o rozhlasové práci

12 2004

Obsah

ÚVODEM 3

ROZHLAS VE SVĚTĚ

Miroslav Krupička: **Vysílání do zahraničí – strategie pro budoucnost** 4

Wanda Dobrovská: **10. ročník Mezinárodní tribuny EA hudby v Římě** 5

Dagmar Henžlíková: **51. Mezinárodní tribuna skladatelů** 6

Libor Soukup: **Postřehy ze stáže v USA** 7

Pavel Hekela: **The Role of Radio in Local Community Development** 8

ROZHLASOVÁ HISTORIE

Jiří Hraše: **První rozhlasový rodinný seriál** 9

Jiří Hraše: **Požár v rozhlase** 13

ROZHLASOVÁ TEORIE A PRAXE

Zdeněk Bouček: **Proč se Český rozhlas vypravil s Romy do Osvětimi** 21

Seminář SRT na PBR: Literatura v rozhlase

Jan Halas: Úvodní slovo 22

Josef Havel 22

Rudolf Matys: Pokus o inventarizaci literárních rozhlasových žánrů 22

Vladimír Tomeš: Literatura a její hlasová realizace 27

Miroslav Buriánek: Smysly nelžou... 29

Aleš Vrzák: Vztah beletrie a zvuku 31

Zdeněk Bouček: Beletrie a feature 33

Jiří Hraše: Branžovského analýza publicistiky a literární pořady 34

Jan Punčochář: **Několik poznámek k současnému rozhlasovému zpravodajství** 39

Rostislav Běhal: **Ten lék se jmenuje diferenciace** 42

Vladimír Rusko: **Slovesná tvorba v experimentálnom štúdiu** 42

VÝROČÍ

Z. J. Morávek – Rostislav Běhal 48
V. Müller – Jiří Hubička: 52
Radislav Nikodém – Josef Plechatý 58
F. K. Zeman – Zdeněk Bouček: 59
F. K. Z. ze stati Slovo reportéra 60
F. Smrčka – Jaroslava Nováková 61
Eva Kopecká 61
Vladimír Príkazský 62
Pavel Tumlíř 62
Josef Kleibl 63

RECENZE

Jiří Hubička: **Umělecké osobnosti brněnského rozhlasu** 64
Jiří Hubička: **Ecce homo** 67
Eva Ješutová: **Dějiny českých médií v datech** 68
Jiří Hubička: **Vedralův Jiří Horčička** 71

PŘÍLOHA

Petr Podlešák: **Československá rozhlasová propagace v letech 1923–1945**
(Z diplomové práce o reklamě) 73

Úvodem

Chce se mi začít upozorněním, že snad žádné z minulých čísel našeho periodika nebylo tak obsáhlé. Ale takový úvod by zaváněl sebechválou a nic by neprozradil o obsahu. Konstatujme raději, že ústředním bodem čísla je přepis referátů, přednesených na semináři Sdružení pro rozhlasovou tvorbu **Literatura v rozhlase,** který se konal v rámci mezinárodní přehlídky Prix Bohemia Radio Poděbrady 2004. Zejména zaujme stěžejní Pokus o inventarizaci literárních rozhlasových žánrů Rudolfa Matyse. Ale v tomto případě je na místě pochvala; Matysova stať je dokonalým shrnutím veškerých znalostí, které tento obor formovaly nebo jej zásadním způsobem ovlivnily. Úvaha by byla – a já si dokonce troufám říci, že bude – ozdobou každé učebnice tvorby elektronických médií. Konečně se ve sborníku píše – sice skromně – o hudbě a jejím rozhlasovém zprostředkovávání. Získali jsme fundované autory – Wandu Dobrovskou, která navštívila desátý ročník EA hudby v Římě a Dagmar Henžlíková podává zprávu o 51. hudební tribuně. Do příštích dní je zahleděna stať ředitele Českého rozhlasu 7 Miroslava Krupičky **Vysílání do zahraničí – strategie pro budoucnost.** Postřehy šéfredaktora Českého rozhlasu České Budějovice Libora Soukupa z jeho **stáže v USA** jsou osvěživé a inspirující. Doplňuje je text Pavla Hekely, který přináší širší znalosti o tom, jaké role hraje rádio v rozvoji lokálních komunit v USA.

Neúnavný Jiří Hraše zpravuje o **prvním rozhlasovém rodinném seriálu** (údajně přes polovina zaměstnanců Českého rozhlasu netuší, že i náš prostředek šíří, spíše vlastně šířil rozhlasové seriály) a dále vypravuje o **„požáru v rozhlase".**

Úkol informovat o slavných našich předchůdcích naplňuje rubrika Výročí a zmiňuje se o jubilantech **Z. J. Morávkovi, V. Müllerovi, R. Nikodémovi, F. Smrčkovi a F. K. Zemanovi.** Naše recenze si všímají publikací Umělecké osobnosti brněnského rozhlasu, Excce homo, Vedralův Jiří Horčička (Jiří Hubička) a Dějin českých médií v datech (Eva Ješutová).

Poslední příspěvek diplomanta Petra Podlešáka seznamuje s oborem, který doslužující rozhlasoví pardi nenávidí a nastupující mladá generace jej považuje za zaběhlou součást mediální politiky – **o reklamě.** V obsahu tohoto čísla pak najdeme ještě další autory a jejich příspěvky.

Nakonec pozdravení do Černošic. Tam žije obklopen laskavou péčí své ženy vynikající rozhlasový režisér, scenárista, pedagog a svého času i šéfredaktor ČRo 3 – Vltava **doc. Mgr. Josef Henke.** Letošního 28. října mu prezident republiky Václav Klaus udělil vyznamenání Za zásluhy o kulturu. Ze srdce blahopřejeme našemu dlouholetému spolupracovníku, letitému předsedovi Sdružení pro rozhlasovou tvorbu a nevyčerpatelné pokladnici historek, bonmotů a moudrých postřehů. Čas, kdy jeho obor po způsobu králů dominoval veškeré rozhlasové tvorbě, je už za námi a tím spíše mrzí, že tak málo odvážlivců shromažďovalo, třídilo a osvětlovalo Henkův odkaz. Ať je to výzvou pro vědce i pro studenty. Jedinečná možnost konfrontovat jistě ještě neuzavřené dílo s autorem ještě trvá.

Malá poznámka nakonec: pořadatelů sborníku a redakční rada jsou si vědomi nepřetržitě pulsujícího rozvoje a vnímají, že řada podobných periodik, jako je náš Svět rozhlasu, vychází už i v internetové podobě a slouží spíše jako tribuna k výměně názorů. I my se připravujeme na tuto změnu, která nás nemine a bude náročná a pravděpodobně asi generační. Ale o tom více za čas.

Děkujeme odstupujícím členům redakční rady PhDr. Václavu Hradeckému a Alexandru Píchovi za vše, co pro Svět rozhlasu vykonali – a od nových členů Pavla Hekely a Ruzbeha Oweyssiho si slibujeme svěží nápady i dobytí energie.

Zdeněk Bouček

ROZHLAS VE SVĚTĚ

PhDr. Miroslav Krupička

Vysílání do zahraničí – strategie pro budoucnost

Vysílání do zahraničí provozují prakticky všechna veřejnoprávní rádia v Evropě. Český rozhlas není výjimkou. Zahraniční vysílání na krátkých vlnách má v českých zemích dlouhou tradici, funguje od roku 1936. Nejbouřlivějším vývojem však prochází v posledních patnácti letech. Důvodem je ztráta ideologického nepřítele, vznik nových technologií a vzrůstající konkurence na mediálním trhu.

Různé rozhlasové stanice na tyto měnící se podmínky reagují různě. Pozměnil se obsah vysílání, který se přizpůsobil aktuálním potřebám. Po technické stránce jsou mezi rádii velké rozdíly. Některá setrvávají u klasického krátkovlnného vysílání, zpravidla doplněného o internet. Takové stanice bychom našli především ve východní Evropě. Tento konzervativní přístup do budoucna znamená jediné – smířit se se ztrátou posluchačů. Jiné stanice v různé míře – tak, jak jim to dovoluje finanční situace a prozíravost jejich šéfů – omezují krátkovlnné vysílání a ve stále větší míře zapojují do hry nové technologie: digitální vysílání, internet, satelitní vysílání, rebroadcasting a pouštějí se do zvláštních projektů.

Jednou ze stanic, která sází na zvláštní projekty, je Radio Netherlands. Stále sice vysílá na krátkých vlnách, po internetu, přes satelit a prostřednictvím rebroadcasterů, ale poměrně hodně prostředků věnuje na vznik nezávislých rádií v Africe, jež vybavuje technologiemi a školí jejich personál. Podle managementu Radia Netherlands je tento způsob „zviditelňování" Holandska ve světě stejně (nebo ještě více) efektivní jako například retranslace holandského pořadu prostřednictvím lokální rozhlasové stanice.

Jinou cestou se vydalo Swiss Radio International: prakticky zrušilo vysílání na krátkých vlnách a soustředilo se na jediné médium – internet. Investice do internetu vypadá lákavě, ale švýcarské vysílání do zahraničí se tím vystavuje nebezpečí, že po ztrátě „rozhlasové" tváře bude jen jedním z provozovatelů informačních serverů, kterých je na trhu dost a dost.

Odlišnou strategii zvolilo Radio Polonia – polské zahraniční vysílání. Nově koncipovaným vysíláním v běloruštině, ukrajinštině a ruštině se prezentuje jako regionální velmoc. Po technické stránce Radio Polonia kombinuje krátkovlnné vysílání, internet a satelitní vysílání. Na některých projektech spolupracuje s Radiem Praha. Severská vysílání do zahraničí (Švédsko, Finsko) zase akcentují vysílání pro menšiny.

Zcela specifické strategie rozvíjejí rozhlasoví giganti typu BBC nebo Deutsche Welle. BBC jako celek vsadila na multimedializaci, která se jí vyplácí, protože je dělána kvalitně. V šíření programu do zahraničí BBC zvolila systém redukce vysílání na krátkých vlnách a celosvětové expanze na FM. Názornou ukázkou je její postup v České republice: cílový posluchač má k dispozici program v místním jazyce i v angličtině, a to z lokálního FM vysílače. Expanze na FM v poslední době inspirovala i Radio France Internationale a Deutsche Welle.

Nejnovější strategii Deutsche Welle představila její šéfredaktorka Uta Thofern na konferenci AIB v květnu 2004 v Praze. Dala by se shrnout do hesla Diverzifikace – Regionalizace – Kooperace. Diverzifikace znamená zvolit správnou platformu pro určitý trh. V souladu s tím hodlá Deutsche Welle spustit hudební informační kanál, provozovaný na licencovaných FM stanicích po celé Evropě. Chce tak oslovit mladé posluchače, kteří stávající AM vysílání poslouchají minimálně. Regionalizace znamená přizpůsobit obsah místnímu publiku, tedy například nevysílat stejný program v angličtině do Británie a do USA, jak to dosud dělá většina stanic. Kooperace nepotřebuje žádné vysvětlení.

BBC a Deutsche Welle také jdou v čele pokroku i v digitálním vysílání. Pro digitální vysílání v AM pásmu do 30 MHz byl vyvinut systém Digital Radio Mondial (DRM), který se jeví jako vhodný nástupce klasického středovlnného a krátkovlnného vysílání. Umožňuje přenášet zvuk v FM kvalitě a vysílat doprovodná data. DRM vysílání bylo spuštěno v polovině roku 2003, ale jeho charakter je stále ještě testovací. Rozvoji brání téměř nulové rozšíření cenově přijatelných přijímačů.

Ale vraťme se na zem, do České republiky. V čem spatřuje svou strategii pro budoucnost Radio Praha? Na úvod připomeňme, že počátkem 90. let došlo k dramatické programové a personální redukci. Z osmi jazyků zbylo pět, z více než 300 zaměstnanců zůstalo 50. Základem vysílání se staly půlhodinové pořady, které se skládají ze zpráv a zpravodajského bloku (reportážní příspěvky, rozhovory a přehled tisku). Závěr vysílání tvoří tematická rubrika, zaměřená každý den na jiné téma (ekonomika, kultura, sport atd.). K pestrosti vysílání přispívá využívání celé škály rozhlasových žánrů. Pro úplnost je třeba dodat, že od roku 2000 přibyl k pěti vysílacím jazykům (angličtina, francouzština, němčina, čeština, španělština) šestý – ruština.

Pokud jde o technickou stránku vysílání, spatřuje Radio Praha svou strategii v kombinaci všech dostupných technologií, samozřejmě s ohledem na finanční prostředky. Začneme u těch tradičních, tedy u vysílání na krátkých vlnách. Navzdory tomu, že trpí celou řadou nedostatků (závislost kvality signálu na ročních obdobích, atmosférických poruchách, slunečním cyklu atd.), jsou krátké vlny v mezinárodním rozhlase stále nejrozšířenějším médiem. Drtivá většina ze 17 000 ohlasů, které Radio Praha v roce 2003 obdrželo, reagovala právě na krátkovlnné vysílání.

Nedostatky krátkých vln se Radio Praha snaží kompenzovat příležitostným posilováním výkonu vysílačů a retranslací, především v těch oblastech, kde je hodně potencionálních posluchačů a nejhorší příjem. V současné době je pomocí retranslace vylepšován příjem v Latinské Americe (retranslace přes krátkovlnný vysílač na ostrově Ascension), v Německu a Rusku (retranslace přes Krasnodar a Novosibirsk).

O digitálním vysílání DRM již byla řeč. Radio Praha jeho vývoj pozorně sleduje. Dojde-li v dohledné době k rozšíření digitálního vysílání, lze je řešit prostřednictvím tuzemských nebo zahraničních radiokomunikačních provozovatelů.

Jiným v podstatě technickým řešením, jak vylepšit příjem nebo oslovit posluchače, je rebroadcasting, tedy přebírání pořadů Radia Praha nebo jejich částí partnerskými stanicemi v zahraničí. Radio Praha dodává své

pořady dvěma rádiím v Rusku (AM a FM), dvěma ve Španělsku (FM) a dvěma v Latinské Americe (FM). Zcela specifický charakter má spolupráce s krajanskými rozhlasovými stanicemi v Chorvatsku, Rumunsku, Austrálii a USA. Většině stanic jsou pořady posílány po internetu. Rebroadcasting patří mezi nejefektivnější prostředky expanze, protože nic nestojí a umožňuje oslovovat nové posluchače.

Mezi tzv. novými technologiemi zaujímá prominentní místo internet. Radio Praha spustilo své webové stránky jako jedno z prvních českých médií v roce 1994. Stránky www.radio.cz obsahují textovou a zvukovou podobu vysílání ve formátech MP3 a Real Audio. Zpravodajství v textové formě, které je archivováno, se stalo zárodkem informačního serveru. Oproti ostatním serverům web Radia Praha nabízí uživatelům každodenní zasílání zpráv v jednom z šesti jazyků zdarma e-mailem. Samostatnou součástí webu Radia Praha jsou tzv. romské stránky www.romove.cz, přibližující život Romů v České republice, a krajanské stránky www.krajane.net, určené krajanům a exulantům. O tom, že se investice do internetu vyplácí, svědčí stoupající návštěvnost: v roce 2001 dosahovala v průměru 50 000 návštěv (visits) měsíčně, v roce 2003 již 250 000 návštěv, v roce 2004 návštěvnost přesáhla 300 000.

Jinou novátorskou technologií je vysílání přes satelit. Pořady Radia Praha lze zachytit na družici Eurobird v systému Czechlink, který distribuuje vysílání z rozhlasu na krátkovlnné vysílače. Vedle toho je část vysílání umístěna na specializovaných jazykových kanálech společnosti WRN. Například anglické vysílání Radia Praha je součástí kanálu WRN English, který obsahuje vysílání v angličtině od všech významnějších evropských stanic. Výhodou přítomnosti v tomto kanálu je to, že WRN proniká do kabelových a rozhlasových sítí na celém světě. Tak je například Radio Praha v angličtině slyšet v síti CBC v Kanadě, která přes noc přebírá několikahodinový segment kanálu WRN English.

Další platformou, kterou Radio Praha podle možnosti využívá, je vysílání na FM na území České republiky. V mateřských zemích vysílají i jiní mezinárodní broadcasteři, jako je BBC nebo RFI. Radio Praha v současné době vysílá od pondělí do čtvrtka patnáctiminutový zpravodajský magazín v angličtině na frekvenci Reginy Praha 92,6 FM. Toto vysílání je určeno cizincům v Praze a okolí.

Pokud jde o zvláštní projekty, o nichž byla řeč v úvodu, Radio Praha v roce 2003 realizovalo mimořádné krátkovlnné vysílání pro české vojáky v Iráku a Kuvajtu. Tento radiomost vojákům zpřístupnil informace z domova i pozdravy od známých a příbuzných. Ohlas od vojáků samých i od české veřejnosti byl povzbudivý.

Zajímavým programovým projektem, který oživil jinak spíše zpravodajsky zaměřené vysílání, byla nahrávka rozhlasové hry Václava Havla Anděl strážný, kterou Radio Praha pořídilo v roce 2003 v němčině a letos v angličtině. Německá verze hry byla uvedena v českém centru v Berlíně.

V závěru připomeňme alespoň stručně mezinárodní spolupráci, která hraje ve vysílání do zahraničí stále důležitější roli. Již několik let Radio Praha přispívá do magazínů „Radio E" a „Accents d'Europe", které produkují Deutsche Welle, respektive RFI. Příspěvky redaktorů Radia Praha tak zviditelňují Českou republiku ve vysílání zahraničních rádiových stanic.

Zcela ojedinělým projektem, u jehož zrodu Radio Praha před třemi lety stálo, je Insight Central Europe (ICE). Jedná se o pořad, který vzniká v koprodukci Radia Austria, Radia Polonia, Radia Slovakia, Radia Budapest, Radia Slovenia a Radia Praha. Pořad je věnován otázkám střední Evropy a vysílá se v angličtině na rozhlasových vlnách všech partnerů. Zpočátku jeho produkci zajišťovalo Radio Austria a pořad byl financován z grantu EU. Od roku 2004 jej produkuje Radio Praha. ICE má své webové stránky www.incentraleurope.com a mezi posluchači ve střední Evropě se stává známým pojmem. Projekty jako ICE naznačují, kudy by se mohlo zahraniční vysílání v budoucnu ubírat.

PhDr. Wanda Dobrovská

10. ročník Mezinárodní tribuny EA hudby v Římě

Mezinárodní tribuna EA hudby (IREM) se koná každé dva roky, letos proběhl její už 10. ročník. Organizace letošní tribuny se ujal Italský rozhlas (RAI) – mj. v návaznosti na výsledek IREM 2002, kde se jako vybrané (tj. nejlepší) dílo v obou kategoriích umístila skladba italského autora. Tribuna se konala ve dnech 10. až 13. května 2004. Hlavním pořadatelem IREM je ovšem Mezinárodní hudební rada (ISCM), patronát nad akcí má UNESCO – z její iniciativy také je tribuna výběrovou přehlídkou a nikoliv soutěží. V první řadě jde o podporu vzájemné kulturní výměny v mezinárodním měřítku, v tomto případě o zprostředkování informací o nových trendech v oblasti EA hudby a možnosti seznámit s nejnovějšími díly reprezentujícími tyto trendy co nejvíce posluchačů. K tomu je pořád nejvhodnějším médiem rozhlas (koncertní provozování EA hudby je zřetelně na ústupu, v prostorách s živým publikem se stále více prosazují různé multimediální projekty, jejichž bývá EA hudba – případně – součástí).

Mezinárodní porota je složena ze zástupců rozhlasových společností, národních asociací EA hudby a dalších přizvaných odborníků (z řad organizátorů). Výsledkem její práce je bodové ohodnocení přihlášených děl a stanovení tzv. „vybraných" a „doporučených" skladeb. Boduje se ve dvou kategoriích, v kategorii hlavní a v kategorii skladatelů do třiceti let. Vybraným dílem v hlavní kategorii se letos stala kompozice polského skladatele **Cezary Duchnowského** *Monada 3* pro hlas, klavír a computer, vybraným dílem v kategorii skladatelů pod třicet let skladba slovenského tvůrce **Rudolfa Pepuchy** *The End*. Jako doporučená díla vzešly z hlasování porotců kompozice francouzského skladatele **Benjamina de la Fuente**, portugalského autora **Joaa Pedra Oliveiry**, belgické skladatelky **Annette van de Gorne** a německého tvůrce **Trevora Wisharta**.

Podle pravidel IREM mají rozhlasové společnosti všech zúčastněných zemí povinnost alespoň jedenkrát zařadit do svého vysílání obě vybraná a nejméně tři další díla (nemusí to být nutně ta, která jsou označena za „doporučená"), přičemž mohou odvysílat i děl více.

V případě EA hudby jsou jak toto pravidlo, tak tato možnost mimořádně důležité, protože pro prezentaci EA hudební tvorby je rozhlas nejpřirozenějším a často koneckonců i jediným médiem, zprostředkujícím ji případným posluchačům. V předchozích letech se v tomto směru objevily trochu problémy, zdálo se, že na tribunu nereflektují rozhlasy ze zemí s největší tradicí EA hudby, avšak zádrhel nebyl v oblasti produkce či provozování této hudby, nýbrž spíše v procesu proměn, jímž řada evropských (i mimoevropských) rozhlasových společností v současné době prochází. Rozhlas už přestal být jedi-

ným, resp. nejdokonaleji vybaveným subjektem schopným produkovat umělecky ambiciózní EA hudbu a rozhlasové společnosti se s touto skutečností vyrovnávají různě – některé jsou zaskočeny mimorozhlasovou „konkurencí" a nechávají se zatlačit do pasivity, jiné si cíleně udržují status iniciativního dramaturga EA hudební produkce, jiné hledají nové cesty propojení svých prostředků s institucemi, médii i privátními osobami vně rádií.

Skladby letos na IREM zaslalo 26 rozhlasových společností – což je číslo velmi povzbudivé. Delegáti vyposlechli celkem 69 skladeb, které tak mají šanci být vysílány šestadvaceti rozhlasovými stanicemi na světě (včetně Kanady, Argentiny, Chile, Kolumbie a Mexika).

Českou EA hudební tvorbu reprezentovala díla **Vlastislava Matouška** *(Melodické kroky)*, **Sylvy Smejkalové** *(Guntramsdorf – Poesie)* a **Tomáše Karáska** *(Baseball after Midnight)*. Každá z nich zaujala do té míry, že obdržela alespoň minimální bodové ohodnocení (skladby mohou mít i nula bodů – což se ani v jednom případě české nabídky nestalo). Nejvíc bodů – z těchto tří skladeb – získalo dílo Sylvy Smejkalové. Škoda však, že nejde o kompozici, za niž by se byl Český rozhlas už dříve jakýmkoliv způsobem postavil.

Nominace na tribuny už po několikáté získáváme z jiných než rozhlasových zdrojů – v dramaturgii hudební prvovýroby má EA hudba už řadu let okrajové, v poslední době dokonce nulové místo. Není-li vůle k vlastní produkci EA hudby, bylo by jistě noblesní, kdyby rozhlas vstupoval do procesu výroby, propagace a šíření EA hudby alespoň jako jistý garant – tato hudební oblast je nejen autonomní, ale stále se prudce rozvíjející součástí veškeré soudobo-hudební produkce a neměla by zůstávat stranou produkčních a dramaturgických priorit veřejnoprávní instituce. Možnosti takové participace jsou různé, mnohé rozhlasové společnosti už v tomto směru učinily rozličné zkušenosti, které se osvědčily – a jejichž plodem byla i reprezentace příslušných společností na IREM.

Mimochodem, pro produkci nové EA hudby jsou teď v rozhlase opět velmi dobré podmínky – po škodách způsobených povodněmi – funguje nyní v Karlíně rekonstruované a zcela nově (a špičkově) vybavené studio „F".

Přítomní delegáti měli možnost si odvézt kopii všech tří českých skladeb, stejně tak i já jsem měla možnost přivézt kopie všech prezentovaných skladeb, a ta nejzajímavější (i mimo vybraná a doporučená) nabídnu rozhlasovým posluchačům v programových řadách Musica moderna a Soudobá hudba.

PhDr. Dagmar Henžlíková

51. Mezinárodní tribuna skladatelů

Francie, Paříž 6. 6.–12. 6. 2004

Mezinárodní tribuna skladatelů (International Rostrum of composers – IRC) je rozhlasovou soutěžní přehlídkou, během níž prezentují zúčastněné národní rozhlasové organizace nahrávky skladeb vzniklých během posledních pěti let. Pořadatelem IRC je Mezinárodní hudební rada pracující pod patronací UNESCO. Český rozhlas se jí zúčastňuje pravidelně od 60. let.

Letošního **51. ročníku Mezinárodní tribuny skladatelů**, pořádaného v budově Radia France se zúčastnily národní rozhlasové organizace 29 zemí, které přihlásily k účasti 59 nahrávek soudobých skladeb, z nichž 20 bylo hodnoceno současně i ve zvláštní kategorii mladších skladatelů s věkovým limitem 30 let. Letošní ročník se zapíše nepochybně do historie této rozhlasové soutěžní přehlídky výrazným úspěchem skladatelek. Vítězkou hlavní kategorie se stala dvaatřicetiletá estonská skladatelka Helena Tulve skladbou pro symfonický orchestr nazvanou „Tání", inspirovanou globálním oteplováním planety. V kategorii mladých autorů do třiceti let získaly nejvyšší bodové ohodnocení za svá komorní díla shodně skladatelky Santa Ratniece z Lotyšska za Obraz perleti a Abigail Richardson z Kanady za kompozici s názvem Rozplynutí.

Český rozhlas prezentoval v Paříži nahrávky skladeb Jana Kučery Full House, Eduarda Douši Imaginace pro akordeon a bicí a Axis temporum (Osa času) Jana Klusáka. Ta zaujala nejvíc – především svou koncepcí při ztvárnění námětu a unikátním řešením hudební formy. Skladba, která vznikla na přelomu roku a o její premiérové provedení a současně nahrávku se zasloužil Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK s dirigentem Petrem Altrichterem, se zařadila 5. nejvyšším bodovým ziskem do kategorie tzv. děl doporučených.

Dvacet zájemců dostalo kopie nahrávek skladeb prezentovaných Českým rozhlasem na CD-R, další požadavky zahraničních rozhlasů byly operativně vyřízeny systémem mezinárodní výměny hudebních programů. O kopie partitury skladby J. Klusáka požádali delegáti z Nizozemska a Bulharska, o partitury skladby J. Kučery zúčastněná pozorovatelka – studentka hudby z USA.

Na propagaci zúčastněných skladeb se výrazným způsobem podílí Evropská vysílací unie – všechny zvukové nahrávky se automaticky stávají součástí systému mezinárodní výměny hudebních programů a jsou nabídnuty k jednorázovému odvysílání během lhůty jednoho roku nejen rozhlasům aktivně zúčastněným na MTS, ale i všem ostatním členským organizacím EBU.

Skladby uvedené na Mezinárodní tribuně skladatelů 2003 zaznamenaly celkem 7 rozhlasových vysílání: Petr Wajsar: „emitgaR" (4x), Miloš Štědroň: „Amor Longha" (3x), Jan Šimíček: „Klavírní sonáta č. 2 Ludmila" (nevysíláno).

Stanice Vltava věnovala MTS 2003 cyklus 3 pořadů vysílaných se stručným průvodním komentářem, v jehož rámci bylo odvysíláno 11 vybraných skladeb minulého ročníku. Z nahrávek letošního budou zpracovány programy stejným způsobem. Setkání delegátů umožnilo navázání nových osobních kontaktů i projednání/konkretizaci některých dalších možností v oblasti výměny programů z oblasti soudobé hudby. O dění v oblasti české soudobé hudby je všeobecně zájem, někteří redaktoři by uvítali nahrávky skladeb konkrétních českých skladatelů.

Během MTS byly časové bloky věnovány referátům a diskusím o problematice vysílání soudobé, experimentální a elektroakustické hudby v rozhlase – otázkám posluchačské reflexe, zacílení programů věnovaných soudobé hudbě na určité věkové a sociální skupiny, možnostem propagace vysílané soudobé hudby prostřednictvím internetu.

V závěrečném hodnocení prezident IRD David Jaeger z rozhlasové společnosti CBC Kanada vyzdvihl zájem o tuto soutěžní přehlídku, velmi dobrou uměleckou i technickou úroveň prezentovaných nahrávek. Vzhledem k tomu, že MTS je považována za významnou platformu mezinárodní spolupráce a výměny nových kulturních hodnot, je negativně nahlíženo na ab-

senci některých rozhlasových stanic, která je trvale sledována. Představitelé těchto organizací jsou znovu písemně oslovováni s pozváním k účasti. Připomenuta byla Mezinárodní tribuna elektroakustické hudby /IREAM/, která se konala v Římě a měla velmi dobrou účast.

Přestože prezentaci Českého rozhlasu na letošní MTS lze zejména díky umístění skladby J. Klusáka považovat za velice úspěšnou, vyvstala v souvislosti s nominací zúčastněných skladeb řada otázek a pochybností, které považuji za nutné předložit k úvaze a jim je věnována zvláštní zpráva.

Poznatky a postřehy z odborné stáže zahraničních návštěvníků USA přinášejí čtenářům Světa rozhlasu Mgr. Libor Soukup, šéfredaktor ČRo České Budějovice, a Mgr. Pavel Hekela, ředitel ČRo Olomouc.

Stáže se dále zúčastnili Ing. Igor Horváth, ředitel ČRo Ostrava, Mgr. Lada Klokočníková a Ing. Miroslav Müller, kteří rozhlasové zajímavosti ze stáže jistě doplní v některém z příštích čísel...

Mgr. Libor Soukup

Postřehy ze stáže v USA

Úvod

Mezinárodní program odborných stáží zahraničních návštěvníků Spojených států amerických, kterého jsem se spolu s kolegy z ČRo účastnil v červenci tohoto roku, připravuje, koordinuje a financuje ve spolupráci s velvyslaneckými úřady USA v jednotlivých zemích vláda Spojených států, resp. kancelář, která je zvláště pro tento účel zřízena. Síť zaměstnanců, spolupracujících jednotlivců i firem, které se na jednotlivých fázích – tematickým vymezením návštěvy počínaje a bilancováním po návratu účastníků konče – podílejí, je velmi rozsáhlá. Cílem je zprostředkovat americkou zkušenost, srovnat odborné postupy a podmínky existence v rámci oblasti, na kterou je stáž zaměřena, vytvořit kontakty, které se mohou rozvíjet nezávisle na délce trvání stáže samé, seznámit účastníky s běžným životem v USA a propojit takto nabytými zkušenostmi zdánlivě ekonomicky, společensky a kulturně vzdálené světy. Užití slova „zdánlivě" je zde případné, neboť z vlastní zkušenosti jsem poznal, že při osobních vazbách vždy obě strany rychle poznaly podobnost problematiky a monolog se záhy proměnil v oboustranně podnětný dialog. Takovýto průběh měla i většina setkání v rámci mezinárodního programu nazvaného Role rozhlasu při rozvoji místní komunity.

Výše zmíněné vzájemně přijatelné cíle byly v rámci naší prázdninové studijní cesty po Spojených státech amerických splněny vrchovatě.

Fáze příprav

Neznám pochopitelně blíže kritéria výběru jednotlivých členů „výpravy", to je věc pracovníků, kteří mezinárodní návštěvnické programy plánují. Spolupráce na přípravě programu se ale týmu, který byl s vizí cesty zhruba tak s půlročním předstihem obeznámen, týkala. Požadavkem bylo co nejpřesněji popsat oblasti zájmů. Z vybraných tipů se pak postupně začala rýsovat přesnější podoba cestovního scénáře. Při zpětném hodnocení je potřeba konstatovat, že se při samotné přípravě schůzek podařilo zapracovat do programu většinu podnětů, které coby produkty „válečných porad" pětičlenného rozhlasového týmu ještě před cestou na adresu americké ambasády putovaly. To vše jsme však mohli zaznamenat až přímo z průběhu stáže. Přesná podoba programu byla do poslední chvíle „utajena" – důvodem zde byla spíše rozpracovanost, patrná ještě v prvních programových dnech ve Washingtonu. Cenná a svým způsobem dojemná byla „předletová" péče ze strany pracovníků velvyslanectví USA v Praze. I díky jejich radám jsme jistě byli později ušetřeni mnohých konfliktů a nedorozumění, které na cizince pobyt v jiné zemi chystá. V souvislosti s přípravou stáže nesmím zapomenout zmínit důležitou službu, kterou jsme velmi rychle přijali jako běžnou samozřejmost, byť to tak u většiny odborných stáží nebývá. Myslím tím stálou přítomnost dvou přidělených tlumočníků, průvodců a částečně i koordinátorů schůzek, kteří absolvovali celou cestu spolu s námi a ze kterých se po třech týdnech programu zaměřeného na média stali odborníci na rozhlasovou oblast v USA i České republice. Také díky nim jsme beze zbytku vyčerpali všechny programové body třítýdenní studijní cesty a vyhnuli se i všem problémům a nástrahám, které vzhledem k jazykové bariéře mohou způsobit nedorozumění a špatný výklad témat.

Program

Svoboda vyjadřování a tisku v USA, americké rozhlasové normy a zákony, rozhlasoví vysílatelé v USA, otázky řízení, financování a plánování programu, veřejnoprávní vysílání – „NPR" a soukromý rozhlasový trh, vysílání pro menšiny, regionální problematika v rozhlase, investigativní žurnalistika, marketingové strategie, rozhlasové technologie, otázky ochrany a práv novinářů – tato a další tematika byla předmětem jednotlivých schůzek, kterých bylo během tří týdnů naplánováno postupně v pěti městech spojených států přibližně kolem čtyřiceti. Z hlediska šíře názorového spektra bylo velmi přínosné regionální rozložení celé stáže. Několikadenní pobyty ve Washingtonu D.C., Madisonu, Bozemanu, Houstonu a New Yorku sice představovaly určité nepohodlí spojené s častým přesouváním v rámci poměrně velkých vzdáleností, ale umožnily zase poznat různé často diametrálně odlišné přístupy vyplývající z oblastních specifik (např. velikost města, národnostní složení, přítomnost univerzity, přítomnost státních centrálních úřadů apod.). Navíc scénář programu dovolil vedle oficiálních částí také návštěvu divadel, muzeí, galerií, bylo možno absolvovat výlet na kolech kolem Madisonských jezer, celodenní cestu po Yellowstone National Park, ale i setkat se např. s českými krajany v Bozemanu a Houstonu.

Resumé

Pozvání americké vlády k třítýdennímu studiu mediální sféry v USA se teď při zpětném hodnocení jeví jako velkorysé gesto a mezinárodní poznávací program odborných stáží zahraničních návštěvníků Spojených států jako podaná ruka všem cizincům napříč odborným spektrem s jediným hlavním cílem – rozvíjet znalosti, vytvořit nadhled, získat kontakty. Je to příklad hodný následování a zároveň vysoko nasazená laťka v oblasti rozvíjení vzájemných vztahů mezi odborníky z různých oblastí z celého světa. Dokládají to i zkušenosti, které co se mezinárodních návštěvnických programů týče sahají až hluboko do 70. let 20. století.

Mgr. Pavel Hekela

The Role of Radio in Local Community Development

International Visitor Program

USA

Monday, July 10–Friday, July 30, 2004

„Well" neboli „tož" (jak mne nutí překládat, částečně z recese a částečně vážně, můj učitel angličtiny), odkud začít? Snad zprvu malým vysvětlením, co se skrývá za anglickým nadpisem tohoto článku.

Ve dnech 10. až 30. června tohoto roku se na pozvání Ministerstva zahraničí Spojených států zúčastnilo pět zaměstnanců Českého rozhlasu poznávací stáže v USA. Redakcí „Světa rozhlasu" jsme po návratu byli požádáni o několik řádků z této věru zajímavé cesty. Domnívám se, že kolega Libor Soukup z Českého rozhlasu České Budějovice velmi přesně vystihl ve své zprávě podstatu i stručný popis našeho programu. Volím tedy poněkud volnější formu, abych i já připojil některé postřehy a zážitky z putování po Spojených státech.

Celkem ve dvanácti dnech, včetně cest mezikontinentálních, jsme nalétali neuvěřitelné množství kilometrů, navštívili Washington D. C., Virginiu, Wisconsin, Montanu, na svém výletu do Yellowstonského národního parku i Wyoming, Texas, New York a letmo i New Jersey. Na tři týdny to opravdu není málo! Tento krásný a bohatý program byl však především programem pracovním. Již před odletem jsme ve spolupráci s americkým velvyslanectvím uvedli svoje představy o tom, co bychom si chtěli z poznávacího programu odnést, které instituce a místa bychom rádi navštívili. Musím říci, že nám naše požadavky byly vrchovatou měrou splněny.

Je jasné, že i přes hektický program jsme zaznamenali jen střípky života této ohromné země, shromáždili množství „prvních dojmů", aniž bychom měli možnost zkoumat věci do hloubky. I přesto jsme, zejména v odborné části našich četných konzultací a schůzek, získali slušné znalosti z amerického rozhlasového prostředí a trhu.

Nemá cenu, abych se v tomto článku pouštěl do podrobných analýz, také z důvodu mnohosti témat, nicméně se pokusím alespoň o stručné srovnání některých poznatků z rozhlasového světa u nás a v USA.

Po návratu domů jsem se často setkal s otázkou: „Tak co, jak bylo v Americe?" Odpovědět pouze zdvořilostní frází mnohdy nešlo, na podrobnosti zase nebyl časoprostor. A tak nabízím malé zjednodušení, které jsem si pro tento případ nacvičil:

Rozdělme si rozhlasovou tematiku do tří oblastí – legislativně právní, technickou a programovou. V oblasti první máme určitě co dohánět. Ochrana žurnalistů je propracována na mnoha úrovních a existuje celá řada nevládních a nestátních institucí, na které se mohou jednotlivci i média obracet s žádostí o podporu, ochranu, pomoc v soudních procesech (dojde-li již k nim) nebo pouze o radu. Ostatně zákony či Ústava (zejména pověstný 1. dodatek) na svobodu slova i tisku dostatečně myslí, a nejen v rovině teoretické.

V oblasti technické jsme, k mému nemalému překvapení, v Českém rozhlase na úrovni plně srovnatelné. Musíme ale úroveň vybavení našich amerických kolegů hodně zprůměrovat. Setkali jsme se s Daletem ve Voice of America, oslnivým technickým zázemím za mnoho milionů dolarů ve washingtonském satelitním XM Radio, i s redakčními a odbavovacími programy, které si mnozí z nás pamatují z dob svých začátků v soukromých rádiích. Zejména malé veřejnoprávní stanice při univerzitách na tom nebyly technicky moc dobře.

Konečně v oblasti programové si hrdě troufám říci, že jsme na tom lépe. Nenapadá mne lepší formulace, než že stavba a tvorba programu je u nás sofistikovanější, je to disciplína, v níž máme vychovanou celou řadu odborníků, a s výjimkou drobných excesů tento obor u nás nikdo nepodceňuje. V některých rádiích v Americe, zejména v malých či univerzitních stanicích jsme se setkali s názorem i praxí, že si různí lidé vysílají různé programy, na „které mají právě chuť", aniž by existovalo nějaké vysílací a programové schéma nebo alespoň zdání pravidelnosti. (Šéf jednoho univerzitního rádia, tuším v Bozemanu, přiznal, že ho vůbec nezajímá, co kdo vysílá, a že si každý může přijít, s čím právě chce. Hezká svoboda slova, ale už to není o programingu stanice.)

Tady ale musím poctivě říci, že se jedná vždy o postřehy pouze moje vlastní, a že si neosobuji právo je zobecňovat či vydávat za stanovisko celé naší pětičlenné skupiny.

Aniž jsme se domluvili, psal si každý z nás deník. Já nejsem žádný encyklopedista a tak zjišťuji, že ty moje zápisky jsou použitelné jen jako osvěžení paměti, jen klíč k emocím či doprovod k tomu velkému množství fotografií, často i velmi hanebné úrovně. (Kromě toho jsem se snažil o zábavnou formu zápisků – a právě poznávám, že baví akorát tak mě, a to ještě ne vždycky.) Nicméně uvedu několik „amerických" postřehů tak, jak jsem si je pod dojmem okamžiku zapsal. Určitě však nemají univerzální platnost:

- prodavači jsou vždy ochotní a příjemní a neznají rasitka
- lidé se zajímají jeden o druhého – na otázku „How are you today" opravdu čekají odpověď, což mne několikrát zaskočilo
- bramborová kaše je fialová – což mne zaskočilo vždycky
- na kohokoli se na ulici zadíváš, pozdraví
- mrkneš-li na policajta, pozdraví přátelsky
- kdokoli ti zkříží cestu, výhled, nebo má pocit, že to udělal, omluví se
- některé lampy veřejného osvětlení mají zásuvky, kde si ráno bezdomovci dobíjejí mobily
- veřejné toalety jsou sterilně čisté
- řidiči dávají přednost chodcům, i když se připletou na přechod na červenou – a jsou v klidu
- Američani se neuvěřitelně cpou a jsou obézní
- holky tlustoprdky si nedělají starosti s módou
- v Houstonu nepotřebují chodníky a moc jich tam nemají
- všude jsou americké vlajky
- v N.Y. je každé druhé auto taxík
- taxikáři nekradou
- všichni pořád stříhají trávu, čistí skla a výlohy
- v Bozemanu – cca 30 000 obyvatel – je 11 rozhlasových stanic

...a tak bych mohl ještě dlouho pokračovat.

A protože si myslím, že mne citace z „Amerického deníčku" posunuly už někam mimo seriózní tón, zavčas se rozloučím se čtenáři, kteří snad vydrželi číst až sem, vážným ujištěním, že mi International Visitor Program dal opravdu hodně po stránce odborné i po všech ostatních.

Bylo to zkrátka GREAT!

ROZHLASOVÁ HISTORIE

MgA. Jiří Hraše

První rozhlasový rodinný seriál

„Pro období normalizace je charakteristická především ztráta paměti. Vedoucí pracovníci ... mluvili o pořadech s tak velkou dávkou sebevědomí, jako by nikdo nikdy před nimi o nic podobného neusiloval."

Jarmila Votavová [1/]

Platí to také o seriálu. Dodnes se pod tímto pojmem rozhlasovému posluchači vybaví Vondrovi. „Koncem roku 1974 dostali posluchači (jak se uvádí v rozhlasovém týdeníku) k Vánocům zvláštní dárek. Ve čtvrtek na Hod boží vánoční (25. 12.) byla v 15.10 na stanici Praha premiéra nového seriálu Jak se máte Vondrovi? (repríza v pondělí v 11.00 hodin na stanici Vltava)," píše dále Votavová[2/].

„Už v listopadu předváděli hudební redaktoři a komponisté úzkému kroužku pracovníků rozhlasových her výběr návrhů pro znělku nového seriálu. Měla působit mile a neotřele i při předpokládaném tisícím uvedení jako polský seriál o rodině Matysiakových, s kterými se polští posluchači setkávali už 20 let. Na Slovensku měla rodina Bielikova už za sebou 80 takových setkání, a proto se počítalo s tím, že také rodina Vondrových bude kladně přijata. A také byla. Po letech tolikerého 'poučování z krizového vývoje' byl pojímán jako oddechový, zábavný pořad. Seriály, zejména televizní, jsou oblíbeny na celém světě. Televizní diváci i rozhlasoví posluchači ve značné většině považují hrdiny zejména rodinných seriálů za své známé a těší se na setkání s nimi. Seriály nejdou a nemusí jít do hloubky, patří do oddechové oblasti a kdybychom vzali třeba stanici Praha jako velké nakladatelství s širokou paletou titulů, tak by Vondrovi asi patřili do skupiny lidovek i kýče. Figurky modelově vysoustruhované, matka sociální pracovnice, otec topenář v OPBH, jeden dědeček bývalý zedník na kladenské šachtě, druhý v JZD, strýc vedoucí rekreačního střediska, takže paleta pro rozehrání minipříběhů jako stvořená. Na celém seriálu bylo víc než zarážející, že byl vedením rozhlasu vysoce hodnocen; tento paradox vyplývá také z toho, že v této době chybí skutečná umělecká díla ze současnosti a posluchačský ohlas se stal náhradou za seriózní hodnocení."

Jak připomínají autoři normalizační kapitoly rozhlasové historie[3/], „původně zamýšlená 'nekonečnost' pak trvala do konce osmdesátých let". Latinské slovo series znamená řadu, řetěz. Jako u jiných seriálů se řada Vondrů rozrůstala, u doktora Marcuse jde o celý rod.

Seriál je, když...

Definice[4/] za rozhlasový seriál označuje „programový celek zpravidla literárně dramatického nebo publicistického zaměření, sdružující několik částí (dílů), obvykle se stejnou délkou, vysílaných v pravidelných intervalech (nejčastěji denně nebo v týdenních intervalech). Kontinuita jednotlivých dílů je zajišťována jednotnou formou (žánrem), společným námětem, dějem, popř. hlavními postavami. Nezbytná je také kompoziční a stylová jednota všech částí, jež většinou tvoří relativně uzavřené celky (nejčastěji uzavřené příběhy), avšak s těsnou obsahovou návazností."

Význam hlavních postav se jinde hodnotí odlišně, ale z definice stejně jak z ostatních vyplývá osobitost tohoto typu pořadu v rozhlase (i v televizi, která nás dnes nezajímá) a jeho zvláštní role v programovém nasazení mezi zábavnými pořady.

McQuail hovoří o cyklech[5/] a v nich rozlišuje mezi sérií a seriálem, u obou zdůrazňuje průběžnost hlavních postav: „Série sestávají ze souboru oddělených příběhů, které se v každé v každé epizodě uzavřou. V případě seriálů příběh pokračuje od jedné kapitoly k druhé. V obou případech existuje kontinuita, primárně dosažená zachováním stejných hlavních postav." Také naši Vondrovi byli založeni na neměnné čtveřici hlavních postav, ale seriál se pohyboval – měřeno McQuailem – od seriálu po sérii, protože „se časem rozrostl o velké množství postav, které se základní rodinou často souvisely jen velmi volně a umožňovaly otvírat příběhy z nespočetných typů prostředí. Postupně začaly vznikat 'miniseriály', tedy uzavřené celky a odbočky ve vztahu k základní linii.[6/]"

Vondrovi se ve vysílání objevili v prvé polovině sedmdesátých let nikoli náhodou. V politickém kontextu následují po vzniku stanice Hvězda (1. 9. 1970), která přešla (od 1. 1. 1971) na proud 22 zpravodajských relací, dále komentářů a publicistických pořadů, jejichž vesměs ne příliš velká populárnost byla vylehčována a vyrovnávána zábavnou hudbou. Toto spojení zábavy a aktuality se ve vondrovském seriálu (ve značně kolísavém provedení) objevuje v jednom pořadu. Toto zjištění nás vrací ke zmínce Jarmily Votavové o kvalitativním zařazení seriálu. U nás se zavedl dietlovský model tv seriálu, s ním ostatně Vondrovi v jistém smyslu soutěžili nebo konkurovali. Snad proto bude vhodné připomenout charakteristiku Dietlovy tvorby, která si získala popularitu „zejména televizními seriály, opírajícími se o povrchní aktuálnost, dobře odpozorované detaily prostředí a obratné vedení dialogu.[7/]" Je to formulace krotká a střízlivá.

„Teorie, která se nepokouší obejít otázku kvality 'vyváženou' formulací[8/], to zobecňuje ostřejšími slovy, když seriál vidí jako „část obsahu média, která je v 'nízkém' kulturním vkusu, nebo poskytuje uspokojení masovým příjemcům takovým způsobem, že se obecně považuje za potenciálně znehodnocující".

Jak se máte Vondrovi? nebyl jediný rozhlasový seriál, ale zvláštní je jeho ohlas u posluchačů a úspěch u vedení zároveň. Pokusme se podívat na něj blíž a v alespoň naznačeném srovnání.

Vondrovi... a ti druzí

Třiceti dílům (z celkem osmdesáti) se věnovala tak řečená 'břitká kritika' literárního kritika Jana Lopatky, vydaná původně samizdatem[9/]. Rozhodl se v duchu Waltera Kerra (Jak nepsat hru) „prozkoumat, zda příběh je hluboce zakotven v pravdivém lidském jednání", vlastní formulací Lopatkovou: „za co se vydává a jak to dopadlo". Vondrovi po dietlovsku nepochybně usilují o dojem aktuality, a to zejména orientací na záporné společenské jevy a podepírají důvěryhodnost příběhu sebranými detaily, přibližujíce řeč úmyslně všednodennímu, obyčejnému životu. V postojích i prostředcích vyjádření vy-

niká, že všechny nedostatky jsou posléze bagatelizovány: „konstatuje-li se o něčem, že jde o jev 'sice společensky škodlivý, nicméně ne významný'", jde o „didaktické východisko slušně řečeno lživé". Didaktický základ věci je významný, neboť jak konstatuje Lopatka, jde v podstatě o moralitu, o „tzv. zásadní problémy denního života", a to tak, „jak je vidí publicista sub specie (polo)oficiálního propagandistického pohledu sdělovacích prostředků". Při tom „zpracováním jde o rozhlasovou analogii schematizovaného rámcového vyprávění, dramatizovanou, přesněji řečeno dialogizovanou účelovou didaktickou prózu". Výsledky se liší podle obratnosti autorského záběru a uchopení reality i podle zručnosti v užití realizačních prostředků, při čemž dochází k paradoxu: „dramatická a poměrně šikovná výstavba ... ještě plněji než úsporná didaktičnost vyjeví podstatnou obsahovou nepravdivost". Nicméně v kontextu své doby a její rozhlasové skladby získal seriál pozornost, posluchačů jako ideologů.

Ne vždy má seriál takový výsledek. Okresní noviny z pera Jana Míky (1998–9) ve své řadě doslova anekdotických obrázků, násilně konstruovaných vztahů a zápletek ztratil pozornost posluchačů dříve, nežli (brzy) skončil. Slovensko-český koprodukční seriál Minulost na překážku (2003) měl proti němu výhodu pouhých 4 dílů. Bohužel neměl ani jistou šťávu anekdotické lapidárnosti a z bot názorné účelovosti mu čouhala nepřehlédnutelná sláma neobratnosti. Produkt autorky Magdaleny Wagnerové nezachránilo ani dobré herecké obsazení, naopak (ve shodě s poznatkem Lopatkovým) umělecká profesionalita spíše odhalovala papírovost a mělkost příběhu.

Několikanásobně zvláštní je odpověď na otázku 'za co se vydává a jak dopadl' u seriálu Marcus a jeho rod (2003–4). Textová předloha není určena pro rozhlasové, ale pro televizní zpracování; napsána pro německé, nikoli české publikum; uvedena až po letech, když v německé televizi nebyla natočena. Odtud pozoruhodná čeština, jakou by se obratný stylista Dietl nikdy nevyjádřil, např. přechodníky 'děvčátko nedbaje'nebo dva lékaři 'sedíc vedle sebe na kavalci'. Vypravěč Somr s odzbrojující samozřejmostí a elegancí říkal věty typu: „Nepustí už drženou skleničku a spěchá naznačeným směrem". Převzetí předlohy, kterou už knižní vydání pasovalo na literaturu, ačkoli jde v partu jakoby autorském = vypravěčském pouze o levou stranu televizního scénáře pro režiséra a kameramana, byl hlavní kámen seriálového úrazu: Vypravěč nám oznamuje, že sestra oznamuje příchod Marcuse juniora a on oznamuje svůj příchod; sdělí nám, že Doris se vrátí a „najde je oba ve stejném postavení, jak byli". Popisně sdělené situace ovšem redukují hereckou akci na pouhé herecké mluvení a tam, kde si herci nedají akci vzít, zdvojuje situaci do hrané i vyprávěné. Seriál se ovšem nemůže vymknout ze své podstaty, ale mohl by dosáhnout jisté míry vkusu.

Tak jsme od Vondrů došli k dnešním dnům, ale Vondrovi měli také předchůdce. Nebyli v souvislosti s vondrovským projektem zmiňováni, protože byl odstartován v době nepaměti. A možná i uvažování 'raději si nepřipomínat, co kdyby...'.

Pro průkopnický seriál v českém vysílání si budeme muset zajít až do roku 1939, v pořadí druhý se vysílal v roce 1946: „V Hodinkách dobré pohody se vysílal i cyklus humorných obrázků z obyčejného rodinného života, jehož autorem byl Karel Hlubuček. Mimořádné oblibě se těšila Mánička, kterou hrála členka DRDS Alena Kášová."[10] Původní rozhlasové kabarety, připravované a interpretované Jiřím Štuchalem, Vladimírem Dvořákem a Oskarem Krejčím, vedle Hodinek dobré pohody získaly posluchačský ohlas pro rozhlasový humor, který odjakživa „byl největším problémem a nejčastějším předmětem kritiky"[11]. Start Máničky měl v rozhlase smůlu, uveden byl poprvé 2. 6. 1946 v „Prodloužené hodince dobré pohody" a týdeník ho ohlašoval slovy: „V neděli večer je Hodinka dobré pohody prodloužena na 90 min. a uprostřed bude snad tentokrát už doopravdy provedeno veselé pásmo scén o Máničce od Karla Hlubučka. 'Mánička' měla opravdu smůlu: už třikrát byla v programu a třikrát musela ustoupit nějaké aktualitě. A. H." (AH = pochopitelně Anna Hostomská, vedoucí redakce smíšených pořadů.)[12] Příklad jednoho z pořadů:

Mánička je dítko zvídavé i podnikavé a taky trochu popleta, i když ji jako válečné dítě omlouvá nedostatek gastronomických zkušeností. Příběh začíná nevinně: otcovým nedopatřením.

Matka: V pátek jsme mívali přece oběd bez masa i před válkou!
Otec: No jo! Ale tenkrát to bylo jen v pátek – a teď jak v pátek, tak ve svátek. Moc často máme půst. Rovnejma nohama do nebe přijdu.
Matka: Copak jsem jasnovidka, abych to mohla předvídat? Ani obchodník v sobotu ještě nevěděl, že na chlebové lístky budou zase tříkilové masové konservy. Ostatně jsi je poslal tetě do Ostravy sám, když jsem upekla jednou bochníček z vejražky a už jsi lístkový nechtěl!
Otec (s povzdechem): Je to kříž! Toť se ví, nevěděl to nikdo! Tři kila masa místo tří kil chleba – a my utřem hubu...

Mánička získá iniciativně otce pro akci sbírání plechovek od UNRA, jdou se spolu napít do výčepu a tam se dozvídá Mánička věci neuvěřitelné o bývalých tatínkových pochutinách:

Otec: ...Když jsem tak snědl dva taliány s křenem...
Mánička: Jéé! Taliány s křenem! Tati nepovídej! Nebo to řeknu mamině!
Otec: Chachacha! Tak vidíte, šenkýři, co je to válečný dítě! Ani neuvěří, že jsem snědl dva taliány! Chachacha!
Mánička: Bodejž! Ti by se ti tak dali sníst!
Otec: Chachacha! A dali! Nebo když jsem někdy poručil pěkně vypečenýho biskupa s knedlíkem a zelím!
Mánička: Jéé! Biskupa! (velmi vážně:) Já to řeknu mamině d o o p r a v d y , žes moc pil...[13]

Do tatínkova vzpomínání se Máničce ještě zamíchá maminčina pohádka „o Laskominách" a Mánička všechno splete do rozhlasového vysílání z výsledků sběru na školách. Nakonec získá za sběr několik konzerv odměnou. Atd.

Našel jsem celkem 3 vysílání tohoto nedlouhého cyklu (+ 1 reprízu). První bylo (po zmíněných třech odkladech) 2. června 1946 pod názvem Mánička aneb Obložený chlebíček a co se kolem sběhlo[14]. (I tady je aktuální téma potravin v poválečné době jako v naší ukázce.) Repríza proběhla 5. srpna. Druhá hra cyklu, kterou jsme citovali, Mánička v laskominách, měla premiéru 9. září. Třetí, Pan Navrátil a maminka v podezření, se objevila 20. září.

Mánička se s rodiči pohybovala ve skutečně aktuální atmosféře a problematice poválečné doby a iniciativně se dostávala do zamotaných situací, které (a zase zřejmě hlavně díky její postavě) nepostrádaly humor.

Jinou povahu měl předchozí, první rozhlasový seriál.